पूर्वापरविरुद्धम्। तथाहि "माघेऽर्थलाभः प्रथमः प्रवेशः" इत्यादिना माघफाल्गुनयोश्चान्द्रमासयोः शुभफलाभिधानात्तत्रैव च कुम्भसंक्रान्तिसद्भावाद्द्वयोरन्यतरस्याशुभत्वं प्रतिपाद्यते। उभयमासनिर्मुक्तः कुम्भस्तु नास्त्येवेति चेत्। उच्यते। सन्ति हि द्विविधाश्चान्द्रमासा शुक्लादयः कृष्णादयश्चेति। तत्र फाल्गुनपूर्णिमोत्तरमासस्य कृष्णादिमासगणनया चैत्रत्वात्तस्य च विरुद्धफलत्वात्तद्विषयकोऽयं कुम्भसंक्रान्तिनिषेधः। चान्द्रमासस्य शुक्लादिकृष्णाद्यभिधायकानि वाक्यानि गृहारम्भप्रकरणेऽस्माभिरुक्तानि अयमपि निषेधो मासस्य कृष्णादित्वे ज्ञापकः। अथ कर्कादिसंक्रान्तिषु मतान्तरमाहान्येष्वपीति केचिदाचार्या अन्येष्वपि कर्कादिषड्राशिस्थिते सूर्येऽपि नवगृहप्रवेशः कार्य इत्यूचुः। तदेतद्दृढसौपूर्विकगृहप्रवेशविषयम्। तदुक्तं स्वयमेव "नवप्रवेशे त्वथ कालशुद्धिर्न दृढसौपूर्विकयोः कदाचिदिति"। नूतनतृणागारप्रवेशविषयं वा। तदुक्तं ज्योतिःप्रकाशे "गृहारम्भोदितैर्मासैर्धिष्ण्यैर्ध्रुवैर्विशेद्गृहम्। विशेत्तौस्यायने हर्म्यं तृणागारं तु सर्वदेति" अतएव "कुलीरकन्यकाकुम्भे दिनेशे न विशेद्गृहम्। ग्रामं वा नगरं वापि पत्तनं वा सुराधिमेति" गुरुवाक्यमप्येवमेव व्याख्येयम्। ननु पौषचैत्रादिषु विरुद्धफलेषु चान्द्रमासेषु विहितसंक्रान्तिश्चेत्तदा नूतनगृहप्रवेशः कार्यो वा नवेत्यत आह न सौरमिति खलु निश्चये न सौरं मानं सत् प्रवेशे नेष्टं न शुभफलदम्। विरुद्धशुभफलयोश्चान्द्रसौरमासयोः साहित्ये विहितचान्द्रमासैरेव गृहप्रवेशः कार्य इत्यलमतिप्रसङ्गेन। द्वारस्थेति। द्वारस्थनक्षत्राणि गृहारम्भे उक्तानि। मृदूनि ध्रुवाणि चोडूनि प्रसिद्धानि। द्वारस्थानि च तानि मृदुध्रुवोडूनि चेति कर्मधारयः। तादृशैर्भैः प्रवेशनं हितं स्यात्। अयमर्थः यस्मिन् गृहे प्रवेशः कर्तुमिष्यते तस्य द्वारं यद्दिगभिमुखं तद्दिङ्नक्षत्रैर्विहितः प्रवेशः कार्यः। यदाह वसिष्ठः "यद्दिग्द्वारं मन्दिरं तद्दिगृक्षैरुक्तैः स्यात् संप्रवेशो न सर्वैरिति" उक्तर्क्षाण्याह स एव "चित्रोत्तराषाढशताङ्घ्रिमित्रवस्वन्त्यवारीश्वरभेषु १४।१२।२१।२६।४५।१७।२३।२७।२४ नूनम्। आयुर्धनारोग्यसुपुत्रपौत्रसत्कीर्तिदः स्यात्त्रिविधः प्रवेशः" इति। नारदोऽपि "वसिज्यान्त्येषु २२।८।२७ वरुणत्वाष्ट्रमित्रस्थिरोडुषु २४।१४।१७।४।१२।२१।२६। शुभःप्रवेशो देवेज्यशुक्रयोर्दृश्यमानयोरिति"। अत्र पुष्यधनिष्ठाशततारकाग्रहणं जीर्णगृहप्रवेशविषयम्। उक्तञ्च ज्योतिःप्रकाशे "प्रवेशो नूतने हर्म्ये ध्रुवैर्भैस्तैः सुखाप्तये। पुष्यस्वातीयुतैस्तैश्च जीर्णे स्याद्दाससंग्रहे" इति। एतद्व्यन्यत्कृत्यचिन्तामणौ वक्ष्यति। कस्मैचाशयं मनसि निधायाह श्रीपतिः "शुभः प्रवेशो मृदुभिर्ध्रुवाख्यैः क्षिप्रैर्द्वयैः स्यात् पुनरेव यात्रा। उग्रैर्नृपोदारुणभैः कुमारो राज्ञां विशाखासु विनाशमेति" "कृत्तिकासु भवनं कृशानुना दह्यते प्रविशतां न संशयः। तन्मुखं च सदनं हि तत्कुरु द्वारभेषु शुभकृत् प्रवेशनमिति" वसिष्ठोऽपि "अर्कादितेयानिलदस्रविष्णु १३।७।१५।२।२२ चन्द्रे प्रविष्टं नवमन्दिरं यत्। अवृद्धयात्तत्परहस्तयात शेषेषु (विहितभिन्नेषु) धिष्ण्येषु च मृत्युदं स्यादिति" प्रवेशलग्नान्याह जन्मर्क्षेति। जन्मर्क्षं जन्मराशिः जन्मलग्नं च प्रसिद्धम्। ताभ्यामुपचये तृतीयषष्ठैकादशदशमस्थेऽन्येषु तथा स्थिरास्थिराशिषु लग्नगतेषु सत्सु नवगृहप्रवेशनं शुभम्। यदाह वसिष्ठः "कर्तुर्विलग्नाटथ जन्मराशेर्लग्नस्थितो राशिरिति प्रदिष्टः। निर्व्याधिदारिद्र्यसुखकरश्च सुहृत् सुतघ्नो रिपुनाशदश्च। कलत्रहन्ता निधनप्रदश्च रोगप्रदः सिद्धिकरोऽर्थदश्च। क्रमाच्च वैरामयदः क्रमेण सदैव नूनं त्रिविधः प्रवेशः" इति। अतो निष्कृष्टमर्थमाह गृहप्रवेशे राजमार्त्तण्डः "कर्तृभोपचयगास्त्रिलग्ने राशयः शुभफलाय भवन्तीति" नारदोऽपि "कर्तुर्जन्मलग्ने वा ताभ्यामुपचये ऽपि वा। प्रवेशलग्ने स्याद्दृढ्रिरन्यभे शोकनिःस्वनः" इति। पुनर्वसिष्ठः "सौम्ये स्थिरे भे शुभदृष्टियुक्ते लग्नेऽथ वा द्व्यङ्गगृहे विलग्ने" इति। सौम्ये सौम्यग्रहयुक्ते। द्व्यङ्गगृहे द्विस्वभावराशौ। अत्र विवाहप्रकरणोक्ता एकविंशतिविधा दोषा वर्ज्या इत्यपि ध्येयम्। एकविंशतिदोषानुपक्रम्य वसिष्ठेनोक्तम् "कर्तुर्नाशो गृहारम्भे प्रवेशे पतिनाशनम्" इति (?)। अथ जीर्णगृहादिविषयके प्रवेशे विशेषमिन्द्रयज्ञाच्छन्दसाह जीर्णे पुरातनेऽग्निर्मिते गृहेऽथवा सिद्धएव गृहेऽग्नेर्भयात् अग्निकृतं भयं दाहः। आदिशब्देन वज्रपतिपातभयं राजकोपोपा। इत्याद्युपद्रवैः पतिते गृहे पुनरपि सम्यक्कृते उत्थापिते गृहेऽपि प्राक्पदोक्ताः सर्वेऽपि मासास्तादृशगृहप्रवेशे ज्ञेयाः। किञ्च। मार्गो